

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СКОЄННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Світленія Недогібченко,

*науковий співробітник сектору узагальнення експертної та судової практики Центру судових експертиз НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
ID ORCID: 0000-0001-7485-0110*

У статті наведено огляд окремих статей кримінальних кодексів України, Латвійської Республіки, Грузії та КНР, що містять склади злочинів проти інтелектуальної власності. Подано статистичні дані щодо кількості вироків у справах про порушення прав інтелектуальної власності в Україні за останні 10 років.

Ключові слова: інтелектуальна власність, авторське право і суміжні права, об'єкти промислової власності, засоби індивідуалізації, кримінальна відповідальність, злочини проти інтелектуальної власності

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток науки і техніки у XXI ст. дає нові виклики науковцям. Потреба в оновленні законодавства, пошуках нових підходів до захисту прав у сфері інтелектуальної власності є на часі в усіх країнах світу. Питання злочинності у сфері інтелектуальної власності стають дедалі актуальнішими та обговорюваними серед науковців, авторів, винахідників, власників охоронних документів та широкого загалу. За даними ЄДРСРУ за останні майже 10 років судами було винесено понад 700 вироків, що стосувалися інтелектуальної власності: за статтею 176 — 290; за статтею 177 — 2; за статтею 229 — 409; за статтею 231 — 32 [1]. Така статистика є негативним сигналом для науковців, саме тому вони звертають увагу на досвід зарубіжних країн у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності. До того ж О. В. Новіков за-

значає, що рівень латентності злочинів проти інтелектуальної власності є досить високим, і звертає увагу, що, на думку більшості опитаних експертів (80 %), в Україні реєструється лише один із десяти вчинених злочинів у сфері інтелектуальної власності. Отож ці злочини належать до групи високолатентних [2].

Огляд літератури. Досвід кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності в інших країнах досліджували вчені В. Д. Гулкевич, М. М. Дімітров, В. В. Костюк, А. А. Ломакіна, А. С. Нерсесян, О. В. Новіков, С. М. Тітов, В. Б. Харченко, Р. С. Филь та інші. Однак на сьогодні питання аналізу досвіду зарубіжних країн у сфері кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності потребує дослідження.

Метою цієї статті є аналіз зарубіжного досвіду щодо кримінально-

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

правової охорони прав інтелектуальної власності.

Виклад матеріалу. Спори щодо захисту прав інтелектуальної власності, як правило, вирішуються у позовному провадженні в порядку цивільного або господарського судочинства. Проте, як показує судова практика, нерідко фізичні особи притягуються до адміністративної або кримінальної відповідальності.

Питання притягнення винної особи до кримінальної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності є дуже актуальним та обговорюваним серед науковців. Кримінальна відповідальність — один із видів юридичної відповідальності. І у вузькому, спеціальноправовому значенні вона тлумачиться як відповідна реакція держави на вчинене в минулому правопорушення. З цього погляду юридичну відповідальність можна визначити як вид і міру застосування до особи, що вчинила правопорушення, певних обмежень прав і свобод людини, передбачених законом.

Поняття кримінальної відповідальності характеризується видовими ознаками:

- 1) вона становить собою реальну взаємодію спеціальних органів держави і особи, визнаної винною у вчиненні злочину;
- 2) кримінальна відповідальність — це вид і міра обмежень особистого (позбавлення волі), майнового (штраф) або іншого характеру (позбавлення права обіймати певні посади), визначені тільки в кримінальному законі;
- 3) накладення таких обмежень має вимушений, а не добровільний характер;
- 4) кримінальна відповідальність можлива лише за вчинення злочину, який є підставою такої відповідальності.

Можна стверджувати, що кримінальна відповідальність — це вимушене зазнавання особою, яка вчинила

злочин, державного осуду, а також передбачених кримінальним законодавством обмежень особистого, майнового або іншого характеру, що визначаються обвинувальним вироком суду і покладаються на винного спеціальними органами держави.

Стаття 11 Кримінального кодексу України дає таке визначення злочину: «Злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину» [3].

Варто пам'ятати, що правове регулювання охорони інтелектуальної власності на міжнародному рівні відбувається в межах низки угод: Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 року [4], Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 року [5], Договору про патентну кооперацію від 19.06.1970 року [6], Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891 року [7], Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин від 02.12.1961 року [8] тощо. Міжнародними угодами визнано, які діяння визнаються порушенням прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Саме ці норми покладено в основу законодавства щодо охорони та захисту прав інтелектуальної власності, зокрема кримінального.

За час незалежності України було прийнято багато нормативно-правових актів щодо охорони та захисту прав інтелектуальної власності, чим підтверджено шлях до сучасного цивілізованого світу. Чинний КК України не є ідеальним з точки зору науковців та потребує змін. Кодекс містить норми щодо захисту інтелектуальної власності у різних розділах. Такий підхід законодавця ускладнює роботу відповідних органів та не відображає повною мірою суті скоєного правопорушення щодо певного об'єкта інтелектуальної власності. Наприклад, у Розділі V *Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і грома-*

дянина міститься дві статті щодо злочинів проти права інтелектуальної власності: стаття 176 «Порушення авторського права і суміжних прав»; стаття 177 «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію». Варто вказати, що стаття 229 «Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару», стаття 231 «Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю», стаття 232 «Розголошення комерційної, банківської таємниці або професійної таємниці на ринках капіталу та організованих товарних ринках» містяться у розділі VII *Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності*. Законодавець не врахував, що в основі всіх перерахованих злочинів лежить саме порушення права людини на створений нею об'єкт інтелектуальної, творчої діяльності. З точки зору порушення відповідних норм права таке розділення ніби й відповідає певній логіці, проте не відповідає змісту. Водночас аналіз кримінального законодавства інших країн демонструє зовсім протилежні підходи.

Кримінальний кодекс Латвійської Республіки зосередив статті щодо сфери інтелектуальної власності у главі XIV під назвою *Злочини проти основ моралі та свободи особи*. У цій главі є кілька статей, що стосуються сфери інтелектуальної власності: стаття 147 передбачає відповідальність за порушення винахідницького права: «Умисне розголошення винаходу до дати подання заявки, а також присвоєння авторства на винахід або примус до співавторства — караються позбавленням волі на строк до трьох років або арештом, або грошовим штрафом до п'ятдесяти мінімальних місячних заробітних плат; примус шляхом насильства чи загрози його застосування або шантажу до відмови

від авторства на винахід або до співавторства — карається позбавленням волі на строк до п'яти років або арештом, або грошовим штрафом до ста мінімальних місячних зарплат». Окрім того є стаття 148 щодо порушення авторського і суміжних прав і стаття 149 щодо незаконних дій з об'єктами авторського і суміжних прав, а також стаття 206 щодо незаконного використання та підробки торговельної марки [9]. Таким підходом до розміщення статей законодавець вказує на важливість захисту інтелектуальної власності особи та наголошує, що для держави в основі захисту лежать саме права особи.

Не менш цікавим, проте зовсім протилежним виявився підхід законодавця в Грузії. У Кримінальному кодексі Грузії злочини щодо інтелектуальної власності було розміщено у Розділі 8 під назвою Економічні злочини. Цей розділ містить кілька глав, однією з них є Глава XXV Злочини проти власності, у якій розміщено одну статтю — 189 «Посягання на інтелектуальну власність». Так законодавець Грузії показав, що права особи на об'єкт інтелектуальної власності відносить саме до поняття «власність».

Зміст статті є дуже широким та охоплює майже всі об'єкти інтелектуальної власності:

- «1. Присвоєння авторства на об'єкт авторських та суміжних з ними прав, винахід, корисну модель, промисловий зразок, селекційне досягнення, топологію інтегральної мікросхеми — карається штрафом чи виправними роботами терміном до двох років.
2. Протиправне, в комерційних цілях використання об'єкта чужих авторських або суміжних з ними прав, винаходи, корисної моделі, промислового зразка, селекційного досягнення, топографії інтегральної мікросхеми або примус до співавторства на них — караються штрафом або обмеженням волі терміном до двох років.

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

3. Дії, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті:

а) вчинені неодноразово, б) які спричинили значну шкоду, — караються обмеженням волі на строк до трьох років чи позбавленням волі на той самий термін» [10]. Як видно зі змісту статті, законодавець об'єднав посягання на авторські, суміжні, винахідницькі та патентні права в один склад злочину. Як зазначав Р. С. Филь, такий підхід може спричиняти плутанину при визначенні безпосереднього об'єкта злочину [11].

На нашу думку, найбільш логічним розміщенням та формулюванням складів злочинів вирізняється Кримінальний кодекс Китайської Народної Республіки. Варто одразу зазначити, що КНР прийняла цей кодекс у березні 1997 року. Так, у розділі II Особливої частини Глава 4 містить § 7, який повністю присвячений злочинам проти інтелектуальної власності. У цьому параграфі розміщено сім статей — 213–219, що охоплюють усі об'єкти права інтелектуальної власності. Статті не мають окремих назв, проте стаття 213 передбачає кримінальну відповідальність за нанесення на продукцію чужої торговельної марки; 214 — відповідальність за введення в цивільний оборот підробленої продукції; 215 — кримінальну відповідальність за підробку, самостійне виготовлення символіки з чужою торговельною маркою або продаж такої продукції. Ці три статті передбачають покарання у вигляді позбавлення волі до семи років. Стаття 216 зазначає, що за підробку охоронного документа настає відповідальність з позбавленням волі до трьох років. Стаття 217 присвячена відповідальності за порушення авторських і суміжних прав: «тиражування та поширення літературних та музичних творів, кіно-, теле- та відеопродукції, гнучких комп'ютерних дисків та інших творів без дозволу власника авторського права; видання друкованої продукції, виняткове право

на видання якої належить іншим особам; тиражування та поширення аудіо- та відеозаписів без дозволу їхніх авторів; створення та продаж підроблених творів мистецтва відомих авторів». А от продаж з метою отримання прибутку дублікатів (копій) продукції, виготовленої з порушенням прав третіх осіб, якщо в результаті протизаконних дій отримано велику суму, що карається позбавленням волі терміном до трьох років, виокремлено у статті 218. Протизаконним діям, спрямованим на посягання комерційної таємниці, присвячена окрема 219 стаття [12].

Звичайно, кодекс, прийнятий у 1997 році на той час був одним із найбільш прогресивних у світі, проте на сьогодні з урахуванням технічного і технологічного прогресу потребує вдосконалення. Однак підхід законодавця КНР заслуговує на увагу. Параграф 7 можна брати за приклад для вдосконалення кримінально-правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Такої ж думки дотримується Р. С. Филь, який зазначає, що одним зі шляхів покращення ситуації щодо захисту об'єктів права інтелектуальної власності в Україні може стати запровадження аналогічного закордонного досвіду через виділення всіх злочинів проти прав інтелектуальної власності, зокрема й промислової власності, в окрему главу КК України [11].

Оскільки інтелектуальна власність несе певну економічну вигоду, то такі злочини варто розмістити у главі Кримінального кодексу України, яка стосується злочинів у сфері економіки. Вказаний підхід визначить родовим об'єктом посягань на інтелектуальну власність у сфері суспільні відносини в економіці. Водночас видовим об'єктом стануть відносини у сфері інтелектуальної власності.

Висновки. Аналіз судової практики вказує на негативні тенденції розвитку злочинності у сфері інтелектуальної власності в Україні. Ці злочини становлять підвищену суспільну небезпе-

ку для економіки, суспільства та держави. На нашу думку, українській владі будуть висунуті нові вимоги іноземних партнерів, зокрема ЄС, щодо посилення протидії злочинності у цій сфері під загрозою суттєвих міжнародних економічних санкцій. Запропоновані зміни спрямовані на усунення

прогалин у законодавстві та уникнення помилок при застосуванні норм КК України правоохоронними органами держави. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення 10.10.2021).
 2. Новіков О. В. Злочини проти інтелектуальної власності: поняття, види, сучасний стан та тенденції розвитку. Часопис Київського університету права. 2019. № 3. С. 234–239. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/89> (дата звернення 25.09.2021).
 3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.10.2021).
 4. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text (дата звернення: 10.10.2021).
 5. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 10.10.2021).
 6. Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001#Text (дата звернення: 10.10.2021).
 7. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134#Text (дата звернення: 10.10.2021).
 8. Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 02.12.1961. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_856#Text (дата звернення: 10.10.2021).
 9. Уголовный кодекс Латвийской Республики / науч. ред. и вступ. ст. к.ю.н. Л. И. Лукашова и к.ю.н. Э. А. Саркисовой ; перев. с латыш. к.ю.н. А. И. Лукашова. СПб : Юридический центр Пресс, 2001. 313 с.
 10. Уголовный кодекс Грузии / науч. ред. З. К. Бигвава ; вступ. ст. к.ю.н., доц. В. И. Михайлова ; обзорн. ст. д.ю.н., проф. О. Гамкрелидзе ; перев. с груз. И. Мериджанашвили. СПб : Юридический центр Пресс, 2002. 409 с.
 11. Филь Р. С. Кримінально-правова охорона прав на об'єкти промислової власності в зарубіжних країнах. Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2017. № 3 (79). URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/369> (дата звернення 25.09.2021).
 12. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики / под ред. д.ю.н., проф. А. И. Коробеева, пер. с кит. Д. В. Вичикова. СПб : Юридический центр Пресс, 2001. 303 с.
1. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen Ukrainy. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (data zvernennia 10.10.2021).
 2. Novikov O. V. Zlochyny proty intelektualnoi vlasnosti: poniattia, vydy, suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku. Chasopys Kyivskoho universytetu prava. 2019. № 3. S. 234–239. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/89> (data zvernennia 25.09.2021).

3. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (data zvernennia: 10.10.2021).*
4. *Paryzka konventsiiia pro okhoronu promyslovoi vlasnosti vid 20.03.1883. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text (data zvernennia: 10.10.2021).*
5. *Bernska konventsiiia pro okhoronu literaturnykh i khudozhnykh tvoriv vid 24.07.1971. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (data zvernennia: 10.10.2021).*
6. *Dohovir pro patentnu kooperatsiiu vid 19.06.1970. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001#Text (data zvernennia: 10.10.2021).*
7. *Madrydska uhoda pro mizhnarodnu reiestratsiiu znakov vid 14.04.1891. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134#Text (data zvernennia: 10.10.2021).*
8. *Mizhnarodna konventsiiia z okhorony novykh sortiv roslyn vid 02.12.1961. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_856#Text (data zvernennia: 10.10.2021).*
9. *Uholovnyi kodeks Latviyskoi Respublyky / nauch. red. y vstup. st. k.iu.n. L. Y. Lukashova y k.iu.n. Э. А. Sarkysovoi ; perev. s latysh. k.iu.n. A. Y. Lukashova. SPb : Yurydycheskyi tsentr Press, 2001. 313 s.*
10. *Uholovnyi kodeks Hruzyy / nauch. red. Z. K. Byhvava ; vstup. st. k.iu.n., dots. V. Y. Mykhailova ; obzorn. st. d.iu.n., prof. O. Hamkrelydze ; perev. s hruz. Y. Merydzhnashvyly. SPb : Yurydycheskyi tsentr Press, 2002. 409 s.*
11. *Fyl R. S. Kryminalno-pravova okhorona prav na obiekty promyslovoi vlasnosti v zarubizhnykh krainakh. Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka. 2017. № 3 (79). URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/369> (data zvernennia 25.09.2021).*
12. *Uholovnyi kodeks Kytayskoi Narodnoi Respublyky / pod red. d.iu.n., prof. A. Y. Korobeeva, per. s kyt. D. V. Vychykova. SPb : Yurydycheskyi tsentr Press, 2001. 303 s.*

Надійшла до редакції 03.11.2021 року

Недогібченко Е. Уголовная ответственность за совершение преступлений в сфере интеллектуальной собственности по законодательству зарубежных стран. В статье представлен обзор отдельных статей уголовных кодексов Украины, Латвийской Республики, Грузии и КНР, содержащих составы преступлений против интеллектуальной собственности. Представлены статистические данные о количестве приговоров по делам о нарушении прав интеллектуальной собственности в Украине за последние 10 лет. Анализ судебной практики показывает негативные тенденции развития преступности против интеллектуальной собственности в Украине. Эти преступления представляют повышенную общественную опасность для экономики, общества и государства. Предложенные изменения направлены на устранение пробелов в законодательстве и избегание ошибок при применении норм уголовного законодательства правоохранительными органами государства.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, авторское право и смежные права, объекты промышленной собственности, средства индивидуализации, уголовная ответственность, преступления против интеллектуальной собственности

Nedogibchenko Y. Criminal liability for committing crimes in the sphere intellectual property under the laws of foreign countries. The article provides an overview of individual articles of the criminal codes of Ukraine, the Republic of Latvia, Georgia and the People's Republic of China. These articles have constituted

crimes against intellectual property. Statistics on the number of sentences in cases of infringement of intellectual property rights in Ukraine for 10 years.

The rapid development of science and technology in the 21st century is creating new impetus for scientific research. There is a need to update national legislation. New approaches to intellectual property protection continue to be sought around the world. Issues of crime in the field of intellectual property are becoming relevant and discussed among scientists, authors, inventors.

The author gives examples of the Criminal Codes of Ukraine, the Republic of Latvia, Georgia, and the People's Republic of China. The experience of the People's Republic of China is logical, correct in legal terms.

Intellectual property provides economic benefits. Ago crimes against intellectual property should be classified as economic. According to the author, the Ukrainian authorities will be faced with new demands from foreign partners, including the EU, to strengthen the fight against crime in this area under the threat of significant international economic sanctions. The proposed changes are aimed at eliminating gaps in legislation and avoiding errors in the application of the Criminal Code of Ukraine by law enforcement agencies.

Keywords: intellectual property, copyright and related rights, objects of industrial property, means of individualization, criminal liability, crimes against intellectual property